

**ЖъоныгъуакІэм и 7-р — радиом
и Маф, зэпхыныгъэм ыльэныкьокІэ
Іоф зышІэхэрэм ямэфэкІ**

**Адыгэ Республикэм ирадио, ителевидение,
инэмыкІ зэлыгъэсыкІэ амалхэм ялофышІэхэу
лытэныгъэ зыфэтшыхэрэр!**

*Шъуисэнэхъат епхыгъэ мэфэкІым фэшІ тыгу кьыддеІэу
тышъуфэгущо!*

Радиор, телевидение, Интернет, зэпхыныгъэ псынклэр
хэлпчынхэ умылгъэныгъэу тицхыныгъэ непэ пытэу кьыхэу-
цагъэх. Ахэм экономикакІэм игъэпсынклэ, цыфхэм ящІэкІэ-
псэукІэ зыкьегъэлэтыгъэныкІэ мэхъанэшхо яІ. Радиом и
Мафэ зэпхыныгъэм ыльэныкьокІэ Іоф зышІэхэрэм ямыза-
кьоу, ащ хэхъоныгъэ ышІыным, обществом нахьышІоу кьэбархэр
кыІэкІэхъанхэм афэгумэкІрэ пстэуми ямэфэкІэу щыт.

Адыгэ Республикэм ирадио, ителевидение, инэмыкІ
зэлыгъэсыкІэ амалхэм ащылажъэхэрэм Іэпэлэсэныгъэшхорэ
теубытэгъэ инрэ зэрахэлъым, яшІэныгъэ зэрэкуум, ялоф-
шІэн зэрегугъухэрэм яшІагъэкІэ тиреспубликэ зэпхыкІэ
амалэу илэхэм тапэкІи зэрахъоштым, пэрыт технологи-
хэр зэрагъэфедэштхэм, цыфхэм фэлэ-фашІэхэр нахьышІоу
зэрагъэцэкІэштхэм тицхыгъэ телъ.

Ныбджэгъу лъапІэхэр, псауныгъэ пытэ шъуиІэнэу, мамырэу
шъупсэунэу, шІум шъушымыхъанэу, Адыгэ Республикэми,
ти Хэгъэгущоу Урысые Федерациеми апае шъуиІофшІэн
гъэхъэгъакІэхэр щышъушІынхэу тышъуфэлъало!

**Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу
ТХЪАКІУЩЫНЭ Аслъан**

**Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм
и Тхъаматэу Владимир НАРОЖНЫЙ**

Лышъхъэм илофшІэгъу зэлукІэгъухэр

**Тыгъуасэ АР-м и Лышъхъэу ТхъакІушынэ
Аслъан УФ-м ПенсиехэмкІэ ифонд и Гъэю-
рышІапІэу Къыблэ Федеральнэ шъолъырым
щыІэм ипашэу Петр Ливарскэр ригъэблэ-
гъагъ. ЗэлукІэгъум хэлэжъагъэх АР-м и
Премьер-министрэу Къумпыл Мурат, ащ
игуадзэу Наталья Широковар, ПенсиехэмкІэ
фондым и Къутамэу АР-м щыІэм ипашэу
Кьулэ Аскэрбий.**

Республикэм и Лышъхъэу
Адыгеим щыІэ Къутамэм илоф-
шІэн осэ ин кьызэрэфашыгъэр,
аныхъ дэгъухэм ащышэу кы-
зэрэхагъэщыгъэр лъэшэу зэ-
гуапэр пстэумэ апэу кьыхигъэ-
щыгъ.

— Къутамэм ипаци, илофы-
шІэхэми яфэшъуашэу аныхъ дэ-

гъухэм ащышэу зэралъытагъэ-
хэм тэри детэгъаштэ, — кы-
Іуагъ ащ. — Пенсионэрэу рес-
публикэм исхэм яфэлэ-фашІэу
ежъхэр зыфэгъэзагъэхэр игъом
ыкІи икьоу зэрагъэцэкІэхэрэм
фэшІ лъэшэу тафэраз.

Петр Ливарскэм Къутамэм
илофшІэн уасэ кьыфшІызэ, ар

аныхъ дэгъоу Іоф зышІэхэрэм,
пэрытныгъэр зыІыгъхэм зэра-
щышым кьыкІыгъэтхыгъ. Джащ
фэдэу Къутамэм зэпхыныгъэ
пытэ дырлэу ащ илофшІэн зэ-
рэхэлажъэхэрэм фэшІ респу-
бликэ пащэхэм кьызэрафэразэр
кьыхигъэщыгъ. Ащ кьызэриІуа-
гъэмкІэ, отделениеу Къутамэм
епхыгъэхэм Іоф зышІащт уна-
кІэхэм ягъэпсынклэ Адыгеир
сыдигъуи апэ ит. Ар пащэхэм
яшІушІагъэу ыІытагъ, ахэр лъэ-
шэу ІэпыІэгъушхо афэхъугъэх.
Мыщ лыпыдзагъэу Мыекъопэ
районым иотделение изтегъэ-
псыхъан мы илъэсым аухын
гухэлъ зэрлэр кьыІуагъ. Адыге-
ир зыпштэкІэ, ПенсиехэмкІэ
фондым иотделениехэм ащы-
шэу а зыр ары лъэхъаным
диштэу унэ зэтэгъэпсыхъагъэ
зымыІэу кьэнагъагъэр.

ХЪУТ Нэфсэт.

*Сурэтхэр А. Гусевым ты-
рихыгъэх.*

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэ и Указ

**Медалэу «Адыгеим и Щытхъузахъ» зыфилорэр
Н.Н. Хъатэгъум фэгъэшъошэгъэным ехьылагъ**

Адыгэкъалэ исоциальнэ-экономикэ хэхъоныгъэ илахьышхо
зэрэхышІыхъагъэм ыкІи илъэсыбэ хъугъэу гуетыныгъэ фырилэу
Іоф зэришІэрэм апае медалэу «Адыгеим и Щытхъузахъ»
зыфилорэр **Хъатэгъу Налбий Нухъэ ыкъом** — муниципальнэ
образованиеу «Адыгэкъалэ» ипашэу фэгъэшъошэгъэнэу.

**Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу
ТХЪАКІУЩЫНЭ Аслъан**

къ. Мыекъуапэ,
жъоныгъуакІэм и 5, 2014-рэ илъэс
N 50

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэ и Указ

**ЩытхъуцІэу «Адыгэ Республикэм
изаслуженнэ юрист» зыфилорэр
Д.Н. Лозовскэм фэгъэшъошэгъэным ехьылагъ**

Юристхэм якъэгъэхъазырынклэ гъэхъагъэу илэхэм апае
щытхъуцІэу «Адыгэ Республикэм изаслуженнэ юрист»
зыфилорэр **Лозовский Денис Николай ыкъом** — юридическэ
шІэныгъэхэмкІэ докторым, апшъэрэ гъэсэныгъэ зыцарагъэ-
гъотырэ федеральнэ къэралыгъо учреждениеу «Урысые Фе-
дерацием хэгъэгъу кІоцІ ІофхэмкІэ и Министерствэ и Краснодар
университет» зыфилорэм уголовнэ ІофхэмкІэ икафедрэ ипро-
фессор, полицием иподполковник фэгъэшъошэгъэнэу.

**Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу
ТХЪАКІУЩЫНЭ Аслъан**

къ. Мыекъуапэ,
жъоныгъуакІэм и 5, 2014-рэ илъэс
N 51

ЕгъэджджэкІэ амалхэм защигъэгъозагъ

**Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу
Къумпыл Мурат зэпэчыжъэ егъэджджэным и
Гупчэ зычІэт унакІэмрэ республикэ естест-
веннэ-хысап еджапІэмрэ джырэблагъэ
ащылагъ.**

Гъэсэныгъэм фытегъэпсы-
хъэгъэ гупчэм ишІын ипроект
щыІэныгъэм щыгъэцэкІагъэ хъу-
ным республикэм и Лышъхъэу
ТхъакІушынэ Аслъан ышъхъэкІэ
ыналэ тетыгъ. Унэм игъэцэкІэ-

жъынрэ изэтегъэпсыхъанрэ
илъэситІу фэдизрэ кІуагъэ,
сомэ миллион 20-м ехъу ащ
пэлухъагъ.

АР-м и Премьер-министрэу
гъэцэкІэжъын Іофэу ашІагъэм

ыкІи техникэм ыльэныкьокІэ
еджапІэм амалэу илэхэм защи-
гъэгъозагъ. Мы лъэхъаным зэпэ-
чыжъэ егъэджджэным и Гупчэ
республикэм иеджджэлэ 50-м
ехъумэ видеозэпхыныгъэ ады-
рил. Ащ амал кьеты нахъ пэлэ-
дзыгъэ ыкІи кІэлэцыкІу макІэ
зычІэс еджапІэхэм зэпхыныгъэ
адырлэныкІэ, кІэлэцыкІухэу
зипсауныгъэ пыч илэхэм Ин-
тернетым ишІуагъэкІэ гъэсэны-
гъэ арагъэгъотыныкІэ. Ащ нэ-
фэшъхъафэу мы еджапІэм чІэс-
хэм Урысыем ичІыплэ зэфэ-
шъхъафхэм ащыклорэ олимпиа-
дэхэмрэ зэнэкьокьухэмрэ ахэ-
лэжъэнхэ альэкІы.

(ИкІлэх я 2-рэ нэкІуб. ит.)

ЕгъэдджэкIэ амалхэм защигъэгъозагъ

(ИкIэух).

Адыгэ Республикэм гъэсэнэгъэмрэ шлэныгъэмрэкIэ иминистрэу Хъуажэ Аминэт зэрэхигъэунафыкIыгъэмкIэ, республикэ, урысые ыкIи дунэе олимпиадэхэу предмет зэфэшхьафхэмкIэ щылагъэхэм мы еджаплэм чIэхсэм мызэу-мытIоу теIоныгъэхэр къащыдахыгъу хъугъэ. Еджаплэм ипашэу, хысапымкIэ ыкIи компьютер шлэныгъэхэмкIэ Адыгэ къралыгъо университетым ифакультет идеканэу Мамый Даутэ республикэм

и Премьер-министрэ къыфилоагъ непэкIэ я 6 — 11-рэ классхэм арыс кIэлэцIыкIу 1200-м ехъу а еджаплэм зэрэчIэсыр. Ахэр отделение зэфэшхьафхэм ащеджэх: хысапымкIэ, физикэмкIэ, химиемкIэ, биологиемкIэ, информатикэмкIэ, адыгэхэм ятариххкIэ ыкIи якультурэкIэ. Еджаплэр къэзыуххэрэр зэкIэ апшэрэ еджаплэхэм ачIэхьэх, гушылэм пае, Москoвскэ къралыгъо университетым кIэлэцIыкIу 56-рэ чIэхьагъ, ахэм ащыцэу 42-р — механикэ-хысап

факультетым чIэсых. НепэкIэ еджаплэр къэзыухыгъэ нэгырэ 16 а факультетым щеджэ, 7-р аспирантурэм чIэхьагъ, нэгыри 3-р физикэ-хысап шлэныгъэхэмкIэ кандидат хъугъэх. Москoвскэ къралыгъо университетым щызэхэщэгъэ шлэныгъэ гупчэмрэ Урысые кIэлэцIыкIу гупчэу «Орленок» зыфилоэрэмрэ еджаплэм зэдэлэжьэныгъэ дырIэ. 2005-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу Урысыем гъэсэнэгъэмрэ шлэныгъэмрэкIэ и Министерствэ илэпылэгъу хэлъэу

мы еджаплэм проектэу «Математикэ нибжьыкIэ» зыфилоэрэу щылэныгъэм щыпхыращы. Университетым иеджаплэ ипашэу Мамый Даутэ къызэрилуагъэмкIэ, зэпэчыжьэ гъэсэнэгъэ зэраагъэгъотырэ ипсынклагъэ хэгъэхъогъэнымкIэ зиягъэ къаIорэр Интернетым иамалхэр район зауIэмэ икъоу зэралымылэсырэр ары. Джащ фэдэу гъэсэнэгъэ зыщарагъэгъотырэ учреждениехэм апэIуль чыIплэхэр зэтэгъэпсыхьэгъэхэнэ зэрэфаери ащ къыхигъэщыгъ. Еджэплэ шагур зэрагъэкъэбзэ-

щтыр, плиткэхэр зэрагъэтылэыщтыр, чыгъ-къэгъагъэхэр зэрагъэтысыщтыр, еджаплэр къызэралыхьащтыр — а пстэури къыдзэылыгътэрэ проектр агъэхъазырыгъах. КъумIыл Мурат Адыгэ Республикэм гъэсэнэгъэмрэ шлэныгъэмрэкIэ иминистрэ пшээрIэ фишIыгъ республикэм иеджаплэхэм Интернетым иамалхэр икъоу ыкIи тэрэзэу къызIэклагъэханхэм ыналэ тыригъэтынэу ыкIи Гупчэм изетегъэпсыхьан зэрэIорэр ежышхьэкIэ ыуIплэкIунэу.

Адыгэ Республикэм и Лышхьэ ипресс-къулыкъу

Ошъум зэрар арихыгъ

Жьоныгъуаклэм и 1-м ошъоу къехыгъэм зэрарэу къыхыгъэм Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу КъумIыл Мурат тыгъуасэ зыщигъэгъозагъ. Ар Мыекъопэ районым ит зэфэшIыгъэ Iахъэхэлъ обществэу «Радуга» зыфилоэрэм щылагъ.

ХызмэтшIаплэм ипашэу Джа-рымэкъо Хызыр къызэрилуагъэмкIэ, гектари 6 хъурэ гъэфэбэплэ комбинатым хэлъ апчэу квадратнэ метрэ мин 35-рэ фэдизыр ошъум хиутыгъ, лэжыгъэу къахыжыщтым тонн 400-м ехъу къыщыкIэщт. ПстэумкIи зэрары сомэ миллион 32-м нэсыгъ. Конструкциемрэ апчымрэ страховать ашIыгъагъэх. Джырэблагъэ ахъщэр къызэIагъэкIоужыным пае тхылхэр агъэхъазырых. Амалэу ялэмкIэ Iэпылэгъу зэрэфэхъушхэр Премьер-министрэм къылуагъ. Шыпкъэныгъэ зыхэлъэу Iоф зышIэрэ страховой агентствэхэм Iэпылэгъу республикэр зэрэфэхъушхэр ащ къыхыгъэщыгъ. Адыгем ит хызмэтшIаплэхэм ялэжыгъэ, цыфхэм яунэхэр страховать ашIынхэм мэхъанэшхо зэриIэм къыкIыгъэтхыгъ. — Непэ хызмэтшIаплэу тыкъыздэкIуагъэм ипашэу къыгъэнэфэгъэ гумэкIыгъохэр дэгъэзыжыгъэнхэм Iоф дэтшIэщт. Страховой компанием ипашэу тыдэгъушIэщт, республикэм Iоф щызышIэрэ псэолпэхэр тилэпылэгъухэу мы гумэкIыгъом идэгъэзэжыным тыдэлэжьэщт. Мыщ

фэдэу ошIэ-дэмышIагъэ зыхэлъ хъугъэ-шIагъэхэм зэрарэу къытфахыхэрэр нахь макIэ шIыгъэным ыпэкIи ыуж титыщт, — ылуагъ КъумIыл Мурат. Мыекъопэ районым ошъоу къыщехыгъэм анахь зэрарышхо зэрихыгъэхэм ащыщых Тульскэ, Побединскэ, Тимирязевскэ къоджэ псэуплэхэр. ЗэкIэмкIи унэ 640-мэ иягъэ аригъэ-кIыгъ. Тульскэм дэт унэе псэуплэ 586-мэ зэрар арихыгъ, унашхьэхэр ыкIуагъэх, шхьаныгъупчэхэр ахиутыгъэх. Джащ фэдэу Побединскэм унэ 35-мэ ошъум иягъэ аригъэ-кIыгъ, Тимирязевскэм унэ 19 шагъэ-унэфыгъ. ЗэкIэмкIи псэуплэ-щымы сомэ миллиони 3-м ехъу зэрарэу ошъум къафихыгъ. Мыекъопэ районым иадминистрацие ипашэу Алексей Петрусенкэм къызэрилуагъэмкIэ, ошъум къыздихыгъэхэр дэгъэзыжыгъэнхэм пае республикэ ыкIи муниципальнэ бюджетхэм къарыкIыщт ахъщэ Iэпылэгъур цыфхэм алуIэщт, охътэ кIэIым къыкIоцI япшэр-рылхэр агъэцэкIэным аналэ тырагъэтыщт.

ГЪОНЭЖЫКЪО Сэтэнэй.

Пэнэжыкыуае щымэфэкIышхуагъ

Теуцожь районым Пэнэжыкыуае игупчэу загъэнэфагъэм къыщыулагъэу жьоныгъуаклэм и 1-р Гъатхэмрэ IофшIэнымрэ я Мафэ игъэкIотыгъэу щыхагъэ-унэфыкIы. Районым ичылагъохэм ащысэхуэрэр ащ къэIуа-плэх. Гум къинэжъэу щэчэфых, ордэхэр къыщалох, къыщэшIох, спортым илъэныкъо зэфэшхьафхэмкIэ зэнэкъокъухэр щызэхэщэх. МэфэIэ мафэм ехъулэу къуаджэр агъэкIэрэклагъ. Адыгэ ордэ макъамэр ащ щыжыны-чыгъ. Пэнэжыкыуае итыгъэкIо-кIыплэIкIэ щылэ шъофышхоу «аэродромкIэ» заджэхэрэр ары зэхэхэр зыщыкIуагъэр. Анахъэу зилоф дэгъугъэр тинеушрэ мафэ зыфэдэщтыр зэлытыгъэ кIэлэцIыкIухэр ары. Джэголъэ зэфэшхьафхэр, IэшIу-лушIухэр зыщэщэфышхэр хъоигъэх, джащ фэдэу зыщыджэгунхэ альэIышхт чыIплэхэри афагъэпсыгъагъэх. Ордэхэр къызчалорэ, къыз-щышхьохэрэ чыIплэм цыф бэдэ Iутыгъэр. Очэпчые, Пэнэжыкыуае, Аскъэлае, Нэшъу-къуае, Лъэустэнхьаблэ ыкIи нэмыкIхэм къарыкIыгъэ къоджэ артистхэм зыкъызэралырэм, ордэ къызэралорэм, къызэра-шъохэрэм уяплэкIынэу щытыгъэп. Бэрэ Iэгу афытеуагъэх, ятIонэрэуи къытырашъошхьыгъэх. Адыгэ шъолырым дэгъоу щызэлъашIэрэ артистхэу Лы-

бзыу Аслъан, Эльдарэ Айда-мыр, МэшIлэкъо Даринэ мэфэIэ концертыр къагъэбаигъ. Пшызэ шъолыр изаслуженнэ артисткэу Анастасия Бабакина иорэд къэлэуаIэ зэкIэмэ агу рихыгъ. Спортыр зикIасэхэр футбол ешIаплэм щылагъэх. Мыщ анахьыбэу Iутыгъэхэр гъобэкъуае-хэмрэ пэнэжыкыуаехэмрэ. Сы-да Iомэ футбол зэдэшIэщтыгъэхэр а къоджитIумэ якупхэр арых. Пчъагъэр 3:3-у аухыгъ. Неужым зэкIэ зажэщтыгъэ шы-гъачьэр рагъэжьагъ. Ащ хэгъогъоу, щырышэу къызэдэ-тIупшыхэзэ шыхэр къызэдэгъэ-чъагъэх. Ахэм ащышэу плэ-гъогъоу Алексей Бортнико-вым къыгъэчъагъэхэ шыхэр апэ итэу къэсыжышхьыгъэх. Iогъо-гогъо шы-спорт комплексэу «Шъагъдый» зыфилоэрэм къы-рашхьыгъэ шыхэр къэзгъэчъагъэхэ Евгений Волошиным апэрэ чыIплэр ыубытыгъ. Максим Бабичевыр Iогъогъоу, Шхьэ-лэхэ Ахьмэдрэ Чэтэо Муратрэ зэрызэрэ ятIонэрэ чыIплэр ау-бытыгъ. Шхьэлэхэ Адам, Джэн-дар Аскэр, Хэкужэ Мэт яшыхэр ящэнэрэу къэсыжыгъэх. Анахь гъэшIэгъонэу зыхъу-гъэр «Пони» зыфалорэ шы цы-кIу лъэпкъыхэм якъызэдэчъэн чэзыур зынэсыр ары. Ахэр шы хъушхьыгъэх. Апэрэ шы лъхъэнчэ нибжьэу цыкIуитIур къэчъэнхэу къызщегъэщтхэм

(стартым) нэсыхи къызеуцу-хэм ящэнэрэр джыри чыжъэу щылагъ. Енэгъуагъо ар мы по-нигъэкIэ, ытхьакIумэхэр кIы-хъэхэу, щыдым фэдагъ. ЕтIани къаигъэу, афэмыкIоу щытыгъ. Зыр тесэу, ятIонэрэр кIэIэлун-кIэзэ афыгъ. Сыдэу щытми ящэнэрэ чыIплэр ыубытыгъ, цыфхэр ыгъэщыгъэх, ыгъэт-хъэжыгъэх. Апэрэ чыIплэр Алексей Бортниковым ыубы-тыгъ. ЯтIонэрэ хъугъэр Мак-сим Бабичевыр ары. МэфэIэ зэхэхэр баигъэ спорт зэнэкъокъухэмкIэ. КIа-псэр зэпэкъудыгъэным фэгъэхьыгъэ зэнэкъокъум чылэ-гуабэмэ ялIыкIохэр хэлэжьа-гъэх. Апэрэ чыIплэр Пэнэжы-кыуае инахыжыхэм, ятIонэрэр а къоджэ дэдэм иныбжьыкIэхэм ау-бытыгъ, джэдэжъаIлэхэр ящэнэрэ хъугъэх. Килограмийи зионтэгъуагъэ мы-жъом изэпэдзыни гъэшIэгъо-нэу рекIокIыгъ. ТекIоныгъэр зы-фагъэшъошагъэр Пэнэжыкыуае щыщ Хъут Аслъан ары. Iэпшъэ зэбэнынымкIэ пэрытныгъэр Пэнэжыкыуае щыщэу ЖакIэ-мыкъо Шумафэ ыхыгъ. ЯтIо-нэрэ хъугъэ ДжэдэжъаIлэ къы-кIыгъэ Дэрбэ Азмэт. Кило-грамм 24-рэ зионтэгъуагъэ ги-рери зэпалэтыгъ. АтеIуагъэр Пэнэжыкыуае щыщ Къат Ас-кэр. ЯтIонэрэ хъугъэр Пчыхъа-лыкыуае къыкIыгъэ ХъокIо Ас-кэр, ящэнэрэр — СтIашъу Хъазрэт, ар Гъобэкъуае щыщ. Чэщыр хэкIотэфэ пшынэо, нибжьыкIэ чэфыгъо-жъот ма-къэр къуаджэм шхьарытыгъ.

НЭХЭЕ Рэмэзан.

Дипломыр къаритыжыгъ

Тыгъуасэ, жьоныгъуаклэм и 6-м, ПенсиехэмкIэ фондым и Адыгэ республикэ Къутамэ щымэфэкIыгъ. 2014-рэ илъэсым мэлэуIэф-гъум и 23-м Урысые Федера-цием ПенсиехэмкIэ ифонд и Правление илэгъэ игъэкIотыгъэ зэхэсыгъом «ПенсиехэмкIэ фон-дым ианахь чыIплэ къулыкъу дэгъу» зыфилоэрэ цIэр къыдэ-хыгъэным ехыIплэгъэ зэнэкъо-къоу илъэс къэс зэхэщэрэм икIэлэххэр щызэфэхысыжы-гъэх. Ащ унашъоу щашIыгъэмкIэ «Урысые Федерацием Пенсие-хэмкIэ ифонд 2013-рэ илъэсым-кIэ щыпэрыт» зыфилоэрэ цIэр ПенсиехэмкIэ фондым Адыгэ республикэмкIэ и Къутамэ къы-фагъэшъошагъ. А цIэр къэзы-ушыхьатырэ дипломыр мэфэIэ шIыкIэм тетэу коллективым къыритыжыгъ ПенсиехэмкIэ фондым и ГъэлорышIаплэу Къыб-

лэ Федеральнэ округым щылэм ипашэу Петр Ливарскэм. Iоф-шIэным гъэхъэгъэшхоу къыща-гъэлэгъуагъэр хигъэунэфы-кIызэ, коллективым ыцIэ хэгъ-гум дахэкIэ щызыгъэлугъэ лъэ-

ныкъохэм къащыуцугъ. Ахэм зыкIэ ащыщ страховой тын-хэм пэрытыныгъэ адызехъэ-гъэныр Адыгеим дэгъоу зэрэ-щызэхэщэгъэр, нэмыкI ясэнэ-хъатэгъухэмкIэ ар щысэтехы-

плэу зэрэщытыр. Джащ фэдэу ны (унэгъо) мылкур Iэрылхъэу къаIыхыгъэнымкIэ зэкъодзэкIо купхэм хьоршэрыгъэу зэрахъэ-хэрэри апэу Адыгеир ары къы-зыщыхагъэщыгъэр. Пенсионер-хэм яегъэблэгъэн тиерепубли-кэ зэрэщызэхэщэгъэри щысэ-техыплэIкIэ зэрилытэрэр хи-гъэунэфыкIыгъ. Дипломым имы-закъоу, ежэ коллективым къы-зэрэфэрэзэр къызылэтыкIырэ тхылхэри къаритыжыгъ. Петр Ливарскэм къызэрилуа-гъэмкIэ, зы къэбар гушIогъо закъоп ар Адыгеим къызыкIэ-кIуагъэр. ПенсиехэмкIэ фон-дым игъэлорышIаплэхэу Уры-сыем ичыIплэ зэфэшхьафхэм ащылэхэм азыфагу щыкIогъэ зэнэкъокъум Шэуджэн районым щылэ ГъэлорышIаплэр 2013-рэ

илъэсым IофшIагъэу къыгъэлэ-гуагъэмкIэ анахь дэгъоу зэрэ-щальытагъэр ыкIи а цIэр къэ-зыушыхьатырэ тхылхэр мэфэIэ шIыкIэм тетэу коллективым зэрэритыжышхьыгъ ары. ПенсиехэмкIэ фондым Адыгэ республикэмкIэ и Къутамэ ипа-шэу Къулэ Аскэрбий кIэIлэу къэгъушIэлэзэ хигъэунэфыкIыгъ IофшIэным гъэхъагъэу къыща-гъэлэгъуагъэм зэкIэ яIофшIлэ-хэм ялахь зэрэхэлъыр, пшээр-ы-лэу къафагъэуцухэрэр щытхъу хэлъэу гъэцэкIэжыгъэнхэм та-пэкIэ акIуачIэ зэрэрахыIлэ-щтыр, сыдырэ лъэныкъокIи рес-публикэм ипашэхэр Iэпылэгъу къазэрэфэхъухэрэм фэшI инэу зэрэфэрэзэр.

СЭХЪУТЭ Нурбий.

Адыгэ Республикэм и Лышхьэрэ Адыгэ Респу-бликэм иминистрэхэм я Кабинетрэ лъэшэу гухэкI ащыхъугъ Нэгъой Руслъан Аминэ ыкъом идунай зэрихъожыгъэр ыкIи ащ иунагорэ илахылхэмрэ афэтхъаусыхэх.

1941 — 1945-рэ илъэсхэм щылэгъэ Хэгъэгу зеошхом Теклоныгъэр кызыщыдахыгъэр илъэс 69-рэ зэрэхъурэм фэгъэхьыгъэ Иофтхьабзэхэм япрограмм

Мазэр, мафэр	Уахътэр	Иофтхьабзэр зыфэдэр	Иофтхьабзэр зыщызэхашэшт чыплэр
Жьоныгъуаклэм и 7-м	10.00	Автомодель спортымклэ республикэ шхъэихыгъэ зэнэкьокъухэр	Адыгэ Республикэм ис клэлэцлыкълэхэм гъэсэныгъэ тедзэ языгъэгъотырэ Гупчэр къ. Мыекъуапэ, ур. Крестьянскэр, 378
	11.00	Адыгэ Республикэм и Лышхъэ Хэгъэгу зеошхом иветеранхэр ригъэблэгъэщтых	Адыгэ Республикэм и Правительствэ и Ун
	14.30	Отставкэм щылэ контр-адмиралэу М. М. Тхьагъэпсэум Iуклэщтых	Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ тхылъеджапI
Жьоныгъуаклэм и 8-м	12.00	1941 — 1945-рэ илъэсхэм щылэгъэ Хэгъэгу зеошхом щыфэхыгъэхэр зэращымыгъупшэхэрэм фэгъэхьыгъэ зэлуклэмрэ мэфэкI концертымрэ	Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо филармония
	13.00	Шлэжым исыхатрэ тхылъ къэгъэлъэгъонэу «Нам 41-й не забыть, нам 45-й вечно славить» зыфилорэмрэ	Адыгэ республикэ клэлэцлыкълэ тхылъеджапI
Жьоныгъуаклэм и 9-м	10.00	Футбол цыкълумклэ зэнэкьокъухэу спортым иветеранхэм якомандэхэмрэ мы спорт лъэпкъыр зикласэхэм якомандэхэмрэ зыхэлэжьэщтыхэр	Спорт гупчэу «Мыекъуапэ» ур. я 2-рэ Дубзаводскоир
	10.00	1941 — 1945-рэ илъэсхэм щылэгъэ Хэгъэгу зеошхом щыфэхыгъэхэр зэращымыгъупшэхэрэм ишыхатэу къэгъагъэхэр Гупчэ саугъэт зэхэтым клэлъыралъхьащтых	къ. Мыекъуапэ, Гупчэ саугъэт зэхэтыр
	10.00	Музыкальнэ трансляциеу «Теклоныгъэм иорэдхэр» зыфилорэр	къ. Мыекъуапэ, ур. Краснооктябрьскэр
	10.00	Хэгъэгу зеошхом иветеранхэр агъэшхэщтых. Къалэм итворческэ коллективхэр зыхэлэжьэщтых тематическэ программэу «На привале» зыфилорэр	Къэлэ зыгъэпсэфыплэ паркыр
	12.00 — 13.00	Къалэм иучреждениехэу гъэсэныгъэ языгъэгъотыхэрэм яклэлэцлыкълэ творческэ купхэм ямэфэкI программэу «Теклоныгъэр ащыгъупшэрэп!» зыфилорэр	Къэлэ зыгъэпсэфыплэ паркыр
	14.00 — 15.30	Народнэ творчествэм ия XV-рэ къэлэ фестивалэу «Ветеранхэр агуклэ жьы хъухэрэп» зыфилорэм хэлажьэхэрэм яклэух гала-концерт	Къэлэ зыгъэпсэфыплэ паркыр (эстрадэ зэлухыгъэу «Ракушка» зыфилорэм дэжъ)
	14.30 — 16.00	Концерт программэу «Звенил Победная весна!» зыфилорэр	Къэлэ зыгъэпсэфыплэ паркыр (эстрадэ зэлухыгъэу «Ракушка» зыфилорэм дэжъ)
	16.00 — 17.00	Поэтическэ аллеу «Войны священные страницы навечно в памяти людской!» зыфилорэр	Къэлэ зыгъэпсэфыплэ паркыр (эстрадэ зэлухыгъэу «Ракушка» зыфилорэм дэжъ)
	16.00 — 18.30	Къалэу Мыекъуапэ итворческэ куп, иорэдыло, икъэшъокло анахь дэгъухэр зыхэлэжьэщтых мэфэкI концертэу «Лыхъужыныгъэу зэрэхъагъэр тыгу илыщт!» зыфилорэр	Къэлэ зыгъэпсэфыплэ паркыр (дэхьаплэм пэблэгъэ эстрадэ зэлухыгъэм дэжъ)
	17.30 — 19.00	Муниципальнэ духовой оркестрэр зыхэлэжьэщт къэшъо программэу «Рио-Рита» зыфилорэр	Къэлэ зыгъэпсэфыплэ паркыр (эстрадэ зэлухыгъэу «Ракушка» зыфилорэм дэжъ)
	19.30 — 21.00	Патриотическэ орэдымклэ къэлэ зэнэкьокъоу «МыкIосэжырэ шлэжъ» зыфилорэм илауреатхэмрэ щытекIуагъэхэмрэ ямэфэкI концерт	Къэлэ зыгъэпсэфыплэ паркыр (дэхьаплэм пэблэгъэ эстрадэ зэлухыгъэм дэжъ)
	21.30	МэфэкI жьогъотэп	Къэлэ зыгъэпсэфыплэ паркыр

ТИГУМЭКИХЭР

Афыпс ащыгъупшагъа?

Тэхьутэмькыое районым ит псыхьохэм ащыщхэм япсычъаплэхэр ушлоигъэх, зыщыкыуагъэх, ятIэр, пшахьор ащызэтрихьагъэх, сэигъэх. Ахэм къахэкIыклэ псыхьохэм ячъэ кышыцIагъ, тIэклэ нэмыIэмI къахэхьомэ, янэпкъхэм къадэкIых, лэжыгъэшлэплэмэ арэхъэх, зэрар къахы. Изытет зэлыхьагъэмэ ащыщых псыхьохэу Пшызэ, Шлупсэ, Унэубатэ, Убын, АушэджыцIыкI, ТIуабгъо. Зилоф дэи дэдэу алытэрэр Афыпс ары.

Афыпс анахь псыхьо инэу Пшызэ хэлъэдэжырэ ары. Шъуамбгъоп, зы чыплэм инэпкъхэр Iэтыгъэх, зандэх, адрэ чыплэм — тешъох. Афы зыфилорэ къушъхьэм ичэпэ итемыр лъэныкьо псыхьор къышежъэ, гъогуонэшхо, километрэ 96-рэ, къекIу, къуаджэу Афыпсыпэрэ поселкэу Кубаньстроимрэ азыфагукIэ Пшызэ екIолIэжы. Ежъ

Афыпс псыхьо цыкIуищ къыхэхьажы, анахь иныр Убын ары. ЗилонтIэ-щантIэзэ, псыхьор клэй шъуамбгъом дэтэу ипсыхэр зыхэхьых.

Афыпс инэпкъхэм цыф псэуплэхэр аIурых, ахэм ащыщых поселкэу Афыпскэр, къутырэу Коваленкэр, адыгэ чылэхэу Бжыхъэкъояклэмрэ Афыпсыпэрэ, поселкэу Кубаньстроир. Тапэклэ, уплэкIун-ушэтынхэр зышлыгъагъэхэм зэрагъэунэфыгъэмклэ, Афыпс минеральнэпс къызыкIэчъырэ чыплэхэр илэх.

Псыхьом исэмэгубгъу клэйхэм мэхэр къащэкIых, чыгъ лъэпкъ зэфэшъхьафхэу къахакIэхэрэр бэ. Ахэр мэзпэсхэм дэгъоу къагъэгъунэщыгъэх, къабзэу мэхэр алыгъыгъэх, федэ къахыщыгъэх. Гъэстыныпхъэ агъэхъазырыти цыфхэм аращэщыгъ. Псыхьом, нэпкъхэм, клэйми, тамбэмI хабзэм ыналэ аты-

ригъэтыщыгъ, IофышIэхэр япхыгъэхэу зэрифэшъуашэу алыгъыгъэх. Чыгъу раупкIыгъэхэм ачIыплэклэ чыгыкIэ цыкIухэр агъэтIысыжыщыгъэх, ахэм адэлажьэщыгъэх.

Адэ джы Iофхэр сьдэу хъугъэхэ? Зы гушыIэклэ къэплон хъумэ, дэи дэдэх. Цыфым иягъэ щэху хэмылэу псыхьо нэшхэу цыкIу дахэу щытыгъэ Афыпс зыдэкIощтыр, зыдэчъэщтыр ымышIэжы хъугъэ. БэмышIэу Шапсыгъэ къэлэ цыкIум, Кубаньстроим, Афыпсыпэ иклэи зыщытпIыхьагъ, нэбгырэ заулэхэмI талукIагъ, гушыIэгъу тафэхъугъ, къалуагъэхэр клэклэу къэсэтхы.

Иваницкий Алексей, Яблоновскэ дэс, илъэс 65-рэ ыныбжъ:

— Сэ Кубаньстроим сыкыщыхъугъ, сьдэсыгъ, Яблоновскэ сыкIозэ Iоф сшIэщыгъ. Симахъулъэрэ пхъумрэ

Кубаньстроим дэсых, адэжъ бэрэ сыккэкIо. Афыпс къехъулагъэр лъэшэу сигукъау, итеплэ, изытет сыгу къегъэкIоды. Псыхьо къэбзэ цыкIугъ, зыщыдгъэпскIыщтыгъ, пцэжые тыщешэщтыгъ.

Джы псыхьом ухахъэ хъуштэп, уз хэпхынкIэ шынагъо. Афыпсы ипсычъаплэ Шапсыгъэ псыубытыплэм зыхагъахьэм Iофхэр къызэлыхьагъэх, псыхьом кIуаплэ имыIэ хъугъэ.

Пехов Алексей, Шапсыгъэ къэлэ цыкIум дэс, заом ыкIи IофшIэным яветеран, илъэс 86-рэ ыныбжъ:

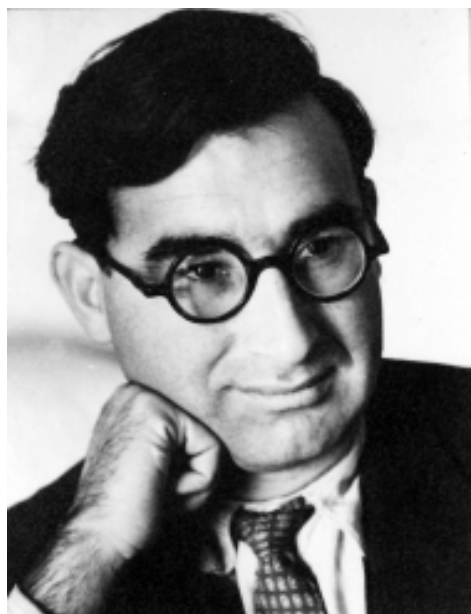
— Афыпс шIой дэдэ хъугъэ, икьуладжэ дэтыр псынжъыпс, уц шIойхэр къыхэкIагъэх, етIэ Iошхъэ цыкIухэр къыхэхьых, хьамлыухэр хэхъуагъэх. Чъэрэп, мэлэе къыхехы. Амалхэм яусэнхэшъ, псыхьор аукъэбзын фэе, армырмэ орыжъ шыпкъэ мэху, гъу-нэгъоу лусхэм тхьаусыхэшхо яI.

ХЪУШТ Щэбан.

МЫХЭР О УИЦЫФЫХ, АДЫГЕИР!

Клэлэегъэдждэ дэгъугъ, шлэныгъэлэжъ иныгъ

кызырыкылоу шытыгъэп унагъор зыщыпсэуштыгъэр. Аульэ унагъор зэкочыжым псэуплэккэ кыыхагыгъагъэр Грузием ит кьалэу Гори арыгъэ.

1939-рэ ильэсым шыублагъэу еджэныр Казбек Грузиеу зыдэкложьыгъэхэм шыльегъэкылатэ.

Хэтрэ цыфы дунаишхоу кызытехъорэм уцуплэ гъэнэфагъэ щегъоты, зы шылэныгъэ гъогу лъагъуи шыпхырешы. А шылэныгъэ гъогур хэткли зэрэнафэу тэрэзэу, дахэу кьэ-кыгуошлор. Ащ фэдэ гъогу лъагъом зышлушлэ лыхъ шызылэжыгъэу шызыгъэбэгъогъэ цыфым егъашлэми ехъуапсэ-хэу хабзэ.

Сигуапэу сэри непэ гъэзет-еджэхэр нэлэуасэ зыфэсшыхэ сшлоргоу сикъэлэм кьэсзгъэ-штагъэр, клэлэегъаджэм иклэлэегъэджджэу, дахэккэ, шуккэ зыхэкъурэ зыльэккырэ мыпшыжыу афэлэжыгъэ лы икыу-гъэу, егъэджджэу-шлэныгъэлэ-жыу, шылэныгъэ гъогу шлагъо кьэзыкыгъэ **Аульэ Казбек Лалыхъу ыкьор ары.**

Аульэ Казбек мзэам ипшым 1930-рэ ильэсым Шэуджэн районым ит адыгэ кьуа-джэу Мамхыгъэ Аульэ Лалыхъу иунагъо яцэнэрэ сабыеу кы-хъухагъ. Унагъор лъэшэу зы-щыгушлыкыгъэ шъэожьыер ыныбжэ емыллытыгъэу лүшэу, нэутхэу, лэдэб дахэ зэрэхэлъыр мыгуащэу, ишырытыгъэ зе-кыуаклэхэмккэ кыыхэщэу кьэлэ-гъоштыгъэ. Иапэрэ ильэс еджэ-гъухэм атефэу унагъор кошы-жын фаеу хъугъагъэ. Охътэ

Хымэ кьалэм шыпсэуштыгъэ адыгэ унагъом ясабыхэр лэдэб дахэ ахэлъэу, анахъ дэгъоу еджэрэ клэлэеджаклэм ащы-щыгъэх. Цыфыгъэ иным ичы-лапхэу зыпхыгъэ нымрэ тым-рэ япэсыгъэ сабыхэм ухэтми уащыгушлыкыгъэу еджэщы-гъэх, псэуштыгъэх. Казбек ышыпху нахыжыу Аульэ Са-ныет клэлэегъэдждэ сэнэхатыр хихи игъашлэм псэемыблэжыу рылэжыагъ, «Урысые Федера-цием изаслуженнэ клэлэегъадж» зыфилорэ шытхууцлэр ифэ-шъуашэу кыратыгъ.

Аульэ Казбек 1943-рэ ильэ-сым шлэныгъэ гъэхъабырыныгъэ дэгъухэр кыилэкхыагъэхэу, ащ даклоу гъурджыбзэри дэгъоу зэригъэшлагъэу еджаплэр кье-ухы. А ильэс дэдэм хэгъэ-гум икьэлэ шъхалэу Москва дэт институтэу мэшлор гъогу-хэмккэ инженерхэр кыизагъэ-хъабырырэм Казбек члэхъэ, ау бэрэ щеджэнэу инасып кы-хырэп. Апэрэ курсыр кыу-хыгъэу ипсауныгъэ кыизэщэкъо, кьегъэзэжы.

1951-рэ ильэсым Тбилиси икьэралыгъо университет члэ-хыжы. Университетым щеджэ-фэ а лъэхъаным ныбжыккэ ор-ганизациеу шылэгъэ ВЛКСМ-м исатырэхэм ахэтыгъ, ащ елхы-дзэ зыпэккылыгъэхэм, ахэм ябэлахъ зэхэзышлагъэхэм ащы-щыгъ Мыгу Сэфэрбыи. Зэо ужым чыплэ мырэхатэу Ки-таим шылагъ, тхыамыккыгъо чыплэу зырыфагъэри маклэп. Заом хэлэжыагъэхэм афагъа-дэу шытыгъ, ильэсипшл пчъа-гъэрэ клэлэегъэджджэ. Пэсащэу идунае ыхъожыгъ, Алахыым джэнэтыр кыирет. Ащ ишъхъэ-гъусэу Раиси фэлъэккыштыр ышлэзэ кыыхыгъ.

А зигугъу кьэтшыгъэ ве-теранэу Чэтыжъ Исмахылэ-рэ ахэм афагъэдэрэ Сэфэр-быеу шымылэжым ишъхъэгъу-сагъэу Мыгу Раисэрэ япсэ-уплэхэр нахышлу ашлын алъэ-кынуэу хъугъэ. Кьалэм имэ-рэу Хьатэгъу Налбый мэфэккэ шъуашэ илэу ахэм сомэ мин 870-рэ зырыз кыизлэклагъэхъан зэралэккыштыгъэ сертификатхэр аритыгъэх.

Мыгу Раисэ ипсауныгъэ зэрэмыхъатэм кыыхэккэу мэфэккэ зэхэхъэм хэлэжыэн ыльэ-кыгъэп. Хьатэгъу Налбый сер-тификатыр Чэтыжъ Исма-хылэ ритыжызэ кылуагъ:

гъэ общественнэ лофтхыабзэхэри шытху хэлъэу ыгъэацкэщты-гъэх. Факультетым икомсо-мольскэ бюро илэшхъэтетыгъ. 1956-рэ ильэсым институтыр дэгъу дэдэккэ кызыеухым, Гру-зием бзэшлэныгъэхэмккэ и Ака-демии иаспирантурэ шлэныгъэ куухэр шызэригъэгъотыгъ. Езыгъэджджэ гъурдж гъэсагъэ-хэр кыфэразэхэу икандидат-скэ диссертациеу лофыгъошхо зэришыллагъэр кыушыхъаты-жыгъ, филологие шлэныгъэхэм-ккэ кандидатыцлэри кыфаусыгъ. А ильэсым щегъэжыагъэу Аульэ Казбек Адыгэ кьэралыгъо клэлэегъэдждэ институтым иурыс кафедрэ идецентэу лофшлэныр регъажы. Ыужыккэ докторскэ диссертациеу темэу «**Фо-нетика адыгейского языка в свете экспериментальных дан-ных**» зыфилорэм лоф дешлэ.

Шлэныгъэу ежэ исэнэхъатккэ кыыхыгъэм еллытыгъэу уры-сыбзэм изэгъэшлэнккэ ишып-кьэу лоф зэрэзыдишлэжырэм даклоу, тэри, студентхэми, лоф ин кыддилэжыштыгъэ. Икыу фэдизэу урысыбзэм изэгъэшлэн студент пэпчэ рицэллэным, ригъэшлэным емызэщэу фэла-жыэщтыгъэ. Студент пэпчэ ишлэ-ныгъэ зынэсырэр кыддилыгъ-тэзэ, лофшлэнуэ ыгъэцкэщтыр кыыритыштыгъэ, ыналэ тетэу ригъэгъэацкэщтыгъэ. Непэрэ мафэм фэдэу а уахътэу тэ зызыщеджэщтыгъэм тхылхэр бгъэфедэнхэу шылагъэхэп, шылэхэр зырызыгъэх. А лъэ-ныкьор кыддилыгътэзэ, тхылх-хэмккэ ыналэ инэу кыттыригъэ-тыштыгъэ.

Арэуштыгъэу тхылхэу тищыкла-гъэхэр дгъотыгъэп зытлэккэ,

зыпари кымылуахэу итхылы-лэ дэлабэмэ тифэныкыуагъэр кытитэу е унэм кыырихмэ кыитфихэу маклэп кызырэрэ-хэккыштыгъэр. Ышъхэккэ лоф-шлэным гуахъо зэрэхигъуатэ-рэм ишыхъатыгъ, тэри кытцы-гушлыккэ, зы лофыгъо гъэхъэгъэ цыккы горэ еджэнымккэ ет-шылапгъэмэ зэккэмэ апэу кы-зэрильэгъуштыгъэр, зэрэгъуш-щтыгъэр. Ильэс кьэси гъэт-халэм шлэныгъэхэмккэ студент-хэм афызэхашэрэ конферен-циехэм тахигъэлэжыэнхэмккэ мыпшыжыу тауж итыштыгъэ. Шлэныгъэ лофшлэным апэрэ лъэбэкъухэр шытшыным инэу ыналэ тыригъэтыштыгъэ.

Адыгэ кьоджэ еджаплэр кьэ-зыухыгъэ студент ныбжыккэ-хэмккэ урысыбзэм изэгъэшлэн кызырэтфэкиныр кыддилыгъ-тэзэ егъэджен уахътэр гъэшлэ-гъонэу тфызэхыштыгъэ. Джа-хэр зэккэ сыгу кызыкыжыккэ сэр-сэрэу зэсложыу кыыхэккы: Сэ сезгъэджджэ клэлэегъаджджэ-хэр, клэлэегъаджджэм иклэлэегъэ-джэжыгъэх, Тхэм шу афэшл. Ахэм зэу ащыщыгъ Аульэ Казбек Лалыхъу ыкьори. Цы-фыпсэр зыгъэлъапэу, цыфы-шъхэм гуккэгу ин фэзышлы-щтыгъэ адыгэ клэлэ кызырэрэ-кылоу шытыгъэ тиклэлэегъаджджэ. Цыф шырытэу, лэдэбышхо хэлъэу, сэмэркьэу дахэ ышын ыльэккэу, илофшлэн хэшлыкышхо фырилэу кыддэлажыэщтыгъэ. Студентыр сьд фэдэрэ лофы-гъо ышлагъэми клыгъэгъушлоу, ыгъэбагъоу, лъагъэу дицэныр ипшъэрылэ шъхалэу ылытэ-щтыгъэ. Егъашлэ ымаккэ лэты-гъэу студентхэм адэгъушлэу тлэгъугъэп, зэхэтхыгъэп. Гуп-

шысэ-гукъэккыжэ зэфэшхъаф-хэу сизэхэшлыккэ кыыхэнэжы-гъэхэм сагъало — сьдэу гъэшлэ дахэ, лъэгъо шлагъо, лъэуж пшъхалэ кыыгъэнагъэхэа клэлэ-егъэджджэ шыпкьэм! Шэн да-хэу хэллыгъэм дыккыгъоу, нэ-шлэ-гушлоу, гушлэбзыоу, нэгу-ихыгъэу, нэхъоу хэллым уигъэ-разэу шытыгъэ сиклэлэегъаджджэ. Шылэныгъэм узэримыгъэуцорэ чыплэ шылэпыш, зыгорэ кыб-дэмыхъугъэу, угу мышлоу, пфэ-мыгъэхъурэ, пфызэшлэмыккырэ лофыгъо уапэ кыкылыгъэмэ, унэгъу кызырэрэклэплэу укыи-шлэщтыгъэ, илэпылэгъуи ащ лыпытэу кыппигъохыштыгъэ.

Кытэмызэщыжыу, ыльэккы-щтымккэ шлэныгъэм игъогу лъагъо тытезыщыгъэ адыгэ лы икыугъэу, клэлэегъэджджэ-шлэ-ныгъэлэжэ шлагъоу Аульэ Каз-бек непэ псаоу кыитхэмытыжы-ми, зышлэщтыгъэхэм, ригъэ-джагъэхэм, истудентыгъэхэм ащыгъупшэу, игугъу шлыккэ, дахэккэ амышлэу кыыхэккыгъэп. Сьда плэмэ шушлагъэр кло-дырэп. Ащ фэдэ цыф зафэу, теубытэгъэ ин зыхэлъэу, ады-гагъэр, цыфыгъэр зылэтырэр, Тхэм ицыфккэ алытэ.

Цыфышлэм ильагъуи хэккы-клагъэп. Шылэныгъэ гъогу да-хэу ежэ Казбек пхырищыгъэм джы ишъхъэгъуси, ыпхъуитлэу, ипхъорэлф сабыххэри дахэу рэккы. Тымэ ялыеу, тэтэжэ гупсэ лүшэу ялагъэр псаоу ахэмытыжыми, ащымыгъупшэу, лъэгъохэщ гъуазэу, жьогъо мыккыасэу опсэуфэхэккэ ялэщт!

ПХЪЭЧЭЕШЛЭ Мэлэичэт. АКЪУ-м илофышл. Клэлэ-егъэджджэ лофшлэным иве-теран.

Сертификатхэр аратыгъэх

Адыгэкъалэ иадминистрации ипашэу Хьатэгъу Налбый заом иветеранхэм, ахэм афагъаджэ-хэрэм ящылэккэ-псэуккэ на-хышлу шыгъэным, яфэлэ-фашлэхэр афэгъэцккэгъэнхэм, жьышхъэ мафэ кьыккыным ренэу ыналэ тырегъэты. Ащ ишыхъат Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу Тхыаккышынэ Аслъан заом иветеранхэм афэгъэмккыгъэнымккэ унашъоу кыдигъэккыгъэр шылэныгъэм шыгъэцккэгъэным иамалхэу зэрихъагъэхэр.

Чэтыжъ Исмахылэ заом иветеранэу, лытэныгъэшхо зыфашырэ лы лүш, анахы-жыу кыитфэнагъэхэм ащыщ. Лыгъэчъэ заом ыпсэ емыб-лэжыу хэлэжыагъэхэм, нэмыц техаккыхэр Адыгеим, Пшызэ шьолъыр арызыфыжыгъэхэм ахэтыгъ. Теклоныгъэр кызы-дахым пый мэхъаджэм мэкъу-мэщэу зэрипхъуагъэр зыпккэ изыгъэуцожыгъэхэм ахэтыгъ, ильэсыбэрэ кышым гуккэу лоф-чишлагъ.

Джащ фэд, зауи, гъабли якыныгъохэр ныбжыккэ дэ-

дзэ зыпэккылыгъэхэм, ахэм ябэлахъ зэхэзышлагъэхэм ащы-щыгъ Мыгу Сэфэрбыи. Зэо ужым чыплэ мырэхатэу Ки-таим шылагъ, тхыамыккыгъо чыплэу зырыфагъэри маклэп. Заом хэлэжыагъэхэм афагъа-дэу шытыгъ, ильэсипшл пчъа-гъэрэ клэлэегъэджджэ. Пэсащэу идунае ыхъожыгъ, Алахыым джэнэтыр кыирет. Ащ ишъхъэ-гъусэу Раиси фэлъэккыштыр ышлэзэ кыыхыгъ.

А зигугъу кьэтшыгъэ ве-теранэу Чэтыжъ Исмахылэ-рэ ахэм афагъэдэрэ Сэфэр-быеу шымылэжым ишъхъэгъу-сагъэу Мыгу Раисэрэ япсэ-уплэхэр нахышлу ашлын алъэ-кынуэу хъугъэ. Кьалэм имэ-рэу Хьатэгъу Налбый мэфэккэ шъуашэ илэу ахэм сомэ мин 870-рэ зырыз кыизлэклагъэхъан зэралэккыштыгъэ сертификатхэр аритыгъэх.

Мыгу Раисэ ипсауныгъэ зэрэмыхъатэм кыыхэккэу мэфэккэ зэхэхъэм хэлэжыэн ыльэ-кыгъэп. Хьатэгъу Налбый сер-тификатыр Чэтыжъ Исма-хылэ ритыжызэ кылуагъ:

«Тинахыжыгъэхэу заом имэшлэ лыгъэ хэтыгъэхэм, Теклоныгъэм икыдэхын апсэ емыблэжыу фэбэнагъэхэм, кыбдэтэу заом илагъэхэм, ащ ибэлахъ зэхэ-зышлагъэхэм, гъаблэр зыпэ-ккэлыгъэхэм, а тхыамыккыгъо зэккэлыккыхэм зыпсауныгъэ зэ-щыгъэуагъэхэм афэмышлэпхэу цылэп, тафэсакыныр типшъэ-рылэ. Ахэр телэфэхэ тыбай, тымилэжыккэ зыхъуккэ, ибашъо кыиттеу, тхыамыккэу тыккэ-нэщт. Сыпфэлэло, Исмахыл, бэгъашлэ ухъунэу, уиунэу фэ-багъэ, мамырныгъэ ильынэу, гумэккэ уимылэнуэ. Тхъэшхом сельэу бэрэ ташъхыагъ уригъэ-тынэу».

Заомрэ лофшлэнымрэ яве-теранэу Джэндэрэ Моси гушылэ фэбэхэр Чэтыжъ Исмахылэ филагъэх, шлоу, дэгъоу, да-хэу шылэр зэккэ кыдэхъунэу фэлъэуагъ. Ежэ Чэтыжъ Ис-махыли, кьалэм имэрэу Хьа-тэгъу Налбый «тхыауегъэлсэу» рилуагъ нахыжыгъэхэм ренэу ыналэ зэратетым фэшл.

НЭХЭЕ Рэмэзан.

ТЭХЪУТЭМЫКЪОЕ РАЙОНЫМ КЪЫРАТХЫКЫХЭРЭ

Анахъ лъэшхэр кьэлъэгъуагъэх

Мы мафэхэм кьуаджэу Псэйткыу иеджаплэ испорт-зал зэлухыгъэ зэнэкъокъу дзюдомккэ шылагъ. Спортсме-нэу кьеклолагъэхэр нэбгы-ри 135-рэ хъуштыгъэх. Ахэр Краснодар, Тэхъутэмыкыуай, Инэм, Яблоновскэ, Мые-кыуапэ, Адыгэкъалэ кьары-кыгъагъэх. Псэйткыу щыщ спортсменхэри зэнэкъокъу хэлэжыагъэх.

Ныбжыгъэм ялытыгъэу спортсменхэр купитлоу агочыгъагъэх: апэрэ купым 1996 — 1999-рэ ильэсхэм, ятлонэрэм 2000 — 2004-рэ ильэс-хэм кьэхъугъэхэр ахэтыгъэх. Килограмм 24-м щегъэжыагъэу 36-м нэс зионтэгъугъэхэу бэнагъэхэм ащыщхэу апэрэ чыплэхэр кыдэзыхыгъэхэр: Мамхыгъэ Азэма, Ацумыжъ Дамыр, Шагудж Артур, Хыдзэллэ Амир, Мызэгъ Ислям.

Килограмм 39-м щегъэжыагъэу 55-м нэс зионтэгъугъэхэмккэ атеклуагъэхэр: Джармэ Долэт, Дыды Казбек, Мышъэ Казбек, Бэгъуо Русьлан. Спортсменхэм зы пшъэшъэ цыккы бэнаккэ ахэтыгъ, ар Хьаккэо Дан ары. Данэ клэлэмэ кьащымыгъаккэу ишыпкьэу бэнагъэ, яцэнэрэ чыплэр кыдихыгъ.

ХЪУШТ Щэбан.

«Джырэ урысыбзэр» — джары цлэу илэр 2013-рэ илэсым кьалэу Мыекьуапэ кьыщыдэкыгъэ тхылъым. Ар зикъэлэмыпэ кьычлэкыгъэр Адыгэ Республикэм ыкйи Урысыем зилофшлагъэхэмклэ дэгъу дэдэу ащызэлъашлэу филологии шлэныгъэхэмклэ кандидатэу, педагогикэ шлэныгъэхэмклэ докторэу, профессорэу Шхъэпэцэ Мин Хьаджэбый ыпхъур ары.

Лъэхъаныклэм дезыгъэштрэ ТХЫЛЪ

Хэткйи зэрэнафэу, сыд фэдэрэ лфымы лъапсэ горэ, кьегъэжъэлпэ гъэнэфагъэ гори ил. Джащ фэдэ цыфым шлэныгъэу илэр, илэщтым икьэжъаплэр ублэлпэ еджаплэм шлэныгъэу щигъотырэр ары. Ублэлпэ еджаплэхэм ащеджэрэ клэлэеджаклохэм шлэныгъэ куу ялэным пае ахэр езыгъаджэхэрэми шлэныгъэ дэгъухэр ялэнхэ фае. Ахэм яшлэныгъэ елбытыгъэ клэлэеджаклохэми шлэныгъэу ялэ хъуштыри. Арышъ, непэрэ студентхэу неущ шлэныгъэм изехъакло хъушт клэлэегъаджэхэр езыгъаджэхэрэми, зэреджэрэ тхылъхэми мэхъанэшхо ял. Клэлэеджаклохэри студентхэри зэреджэхэрэ тхылъхэр лъэхъаныклэу тызыхэтэм кьыгъэуцугъэ шапхъэхэм адиштэхэу щытынхэ фае.

Непэ, я 21-рэ ллэшлэгъоу тызыхэтэм, егъэджен-плуныгъэ лфотхъабзэхэу апшэрэ еджэлпэ зэфэшъхъафхэм ащызэрэхъэхэрэм еклоплэклэ зэфэшъхъафхэр ялэнхэ фаеу Урысые Федерацием гъэсэныгъэмрэ шлэныгъэмрэклэ и Министерствэ пшъэрлэхэр кьегъэуцух. Джащ фэдэу кьэралыгъо программэу «Русский язык» зыфилоу 2011 — 2015-рэ илэсхэм зэшлэхыгъэн фэе лфыгъохэу зэхэгъуцугъэхэм кьыдалытэ урысыбзэм икьэуухъумэн ыкйи ащ хэхъо егъэшлыгъэным апшэрэ еджаплэхэр чанэу хэлэжъэнхэу. А пшъэрлэхэу апшэрэ еджаплэхэм ялэр кьыдилытэзэ, Шхъэпэцэ Минэ ытхыгъ тхылъэу «Джырэ урысыбз» зыфилоэр. Тызщыпсэурэ Урысыем щыкьэралыгуабзэу урысыбзэм ишапхъэхэр дэгъоу пшлэнхэм мэхъанэу илэр ыкйи ащ тищылэныгъэ чыплэу щуибытырэр хэткйи нафэ.

Клэлэегъаджэ хъушт студентхэр урысыбзэмклэ езыгъэджэхэрэ Шхъэпэцэ Минэ ишлэныгъэ-клэлэегъэджэ гъогу кьыхэхыгъэ гушылэ заулэ ягугъу кьэтшлын. Минэ Адэмые гу-

рыт еджаплэр 1956-рэ илэсым кьызеухым Адыгэ кьэралыгъо клэлэегъэджэ институтым филологиемклэ ифакультет иадыгъэ отделение щеджэнэу члэхъагъ ыкйи 1961-рэ илэсым щытхъу хэлъэу диплом плъыжыклэ кьыуухыгъ. Кьалэу Москва аспирантурэми докторантурэми ащыщеджагъ ыкйи 1967-рэ илэсым кандидатскэ диссертациеу «Сочетаемость приставочных глаголов в современном русском языке», 1987-рэ илэсым докторскэ диссертациеу «Лингвотетические основы обучения синтаксическому строю русского языка в адыгейской школе» зыфилохэрэр кьыщигъэшпыпкьэжыгъэх.

Шхъэпэцэ Минэ Адыгэ кьэралыгъо клэлэегъэджэ институтым, нэужым университетым илэс 50-м ехъугъэу лфот шешлэ. А лъэхъаным кьыклоцл студент мин пчъагъэ ригъэджагъ. Илэс 25-м ехъурэ урысыбзэмрэ методикэмрэ якафедрэ ипэщагъ. Кандидатскэ е докторскэ диссертациехэм япчъагъэклэ 40-м ехъоу пэцэныгъэ адызэрхыагъ. Хэутыгъэ тхыгъэу кьыдигъэкыгъэхэр япчъагъэклэ 200-м ехъу. Ахэм ащыщхэу анахъ тхыгъэ инхэм ягугъу кьэтшлын. Ахэр клэлэегъаджэхэм апае «Обучение синтаксическому строю русского языка» (Мыекьуапэ, 1993-рэ илэс), «Обучение русскому языку в 5 — 11 классах национальной школы» (Санкт-Петербург, 1993-рэ илэс), студентхэм апае «Пунктуация без секретов» (Москва, 2001; 2010), хэшыпыкыгъэ тхыгъэхэр «Лингвистика и лингводидактика» (Мыекьуапэ, 2005-рэ илэс), тхылъ зэхэу-

бытагъэхэу (комплект учебников) «Русский язык» (абхъаз-адыгэ кьутамэм хэхъэрэ бзэхэр зыщызэрагъэшлэрэ еджаплэхэм яа 1 — 4-рэ ублэлпэ классхэм ащеджэрэ клэлэеджаклохэм алай) (Москва, 2001 — 2006-рэ илэсхэр).

Ыпшъэклэ кьызэрэщытлауагъэу, ежъ Минэ исэнэхъатэу кьыхыхыгъэр урысыбзэр арэу щыт нахъ мышлэми, иныдэльфыбзэу адыгабзэр пьдзы ышлыгъэп. Филологиемклэ факультетым иадыгъэ отделение кьызэриухыгъэр кьыгъэшпыпкьэжъэу, адыгабзэр икьу фэдизэу зэришлэрэр кьыхэхэу, адыгабзэми ишпыпкьэу зэрэдэлэжъагъэр ары. Ар кьаушыхъаты мыш фэдэ лфотшлэгъэхохэу еджаплэхэм апае адыгабзэмклэ илэхэм: едзыгъо пчъагъэ хъоу кьыдэкыжыгъэу «Реджэнхэу тхылъ» — я 2-рэ класс (Мыекьуапэ, 1993-рэ илэс), «Адыгабзэ» я 10 — 11-рэ классхэм апае (Мыекьуапэ, 1997-рэ илэс). Мы тхылъхэм анэмыклэу «Сопоставительная грамматика русского и адыгейского языков» зыфилоу кьалэу Мыекьуапэ 2005-рэ илэсым кьыщыдэкыгъэр апэрэ лфотшлэгъэхохэу щыт. Тындылфьбзэу адыгабзэмрэ ащ кьыщымыгъаклэу урысыбзэмрэ зэгъэпшагъэхэу, зэхэугуфыкыгъэхэу, лупклэу тхылъым кьыщытыгъэх. Бзитлушлэныгъэм дэлажъэхэрэмклэ, а бзэхэр зэзыгъашлэхэрэмклэ лъэшэу лэрыфэгъоу щыт. Мы тхылъым ти Адыгэ Республикэ имызакъоу, Темыр Кавказым ит республикэхэми мэхъанэшхо

ащыраты, кьыклэупчлэх ыкйи кьызэрэзылэклагъэхашт шыклэм иамалхэмклэ авторыр упчлэжъэгъу кьашлы.

А лфотшлэгъэхохэу илэхэм апае илэс эклэлъыклохэм зэфэшъхъаф щытхъуцлэхэри бгъэхалъхэхэри Минэ кьыфагъэшъошагъэх. Ахэм ащыщых «Отличник народного просвещения РСФСР», «Отличник народного образования СССР», «Заслуженный деятель науки Российской Федерации», «Заслуженный деятель науки Республики Адыгея», «Заслуженный работник высшей школы» ыкйи ахэм анэмыклэхэри.

Шхъэпэцэ Минэ лфотшлагъэу илэмэ джыри зы тхылъ кьахэхъуагъ. Ар бэмышлэу ежъ Минэ илэпэкладзэ тетэу кьыситыгъ ыкйи лъэшэу гуапэ сщыхъугъ. Тхылъым итеплъи дахэ, иинагъэклэ нэклубгъо 475-рэ, ипчъагъэклэ 1000 хъоу кьыдэкыгъ. Клэлэегъаджэхэм ягъэхъазырынклэ тхылъыр агъэфедэнэу, реджэнхэу лзын (гриф) Урысые Федерацием гъэсэныгъэмрэ шлэныгъэмрэклэ и Министерствэ кьыритыгъ. Ар

мэхъанэшхо зилэ лфотшлагъэу щыт студентхэу апшэрэ гъэсэныгъэ зэзыгъэгъоты зышлоигъохэмклэ. Шхъэпэцэ Минэ илэссыбэрэ лфот зыдишлагъэу, студентхэм урысыбзэр ябгъэшлэнымклэ нахъ гурылогъошлоу, еклоплэклэ зэфэшъхъафхэу ежъ илофшлэн щигъэфедэхэрэм кьахэхыгъэу лупклэу, клэклэу, гъэшлэгъонэу, узлэпищэу, материалэу кьэтыгъэр гум кьинэжъэу жэбзэ дахэклэ тхыгъэ тхылъым сигуапэу седжагъ ыкйи клэклэу сыкьытегушылэн.

«Джырэ урысыбз» зыфилоэрэ тхылъым эклэ джырэ урысыбзэ бзэшлэныгъэм ехыылэгъэ лфотыгъохэр кьеубытых ыкйи лэхыщэу зэхэт. Апэрэ лэхым хэхъэ фонетикэр, фонологикэр, орфоэпиер, графикэр, орфографикэр, лексикологикэр, лексикографикэр, фразеологикэр, морфемикэр ыкйи гушылэгъэпыныр. Ятлонэрэ лэхым хэхъэ: морфологикэр. Ащ зэклэ бзэм хэт гушылэхэр ыкйи гушылэгъусэхэр (частицэхэр) хэтых. Яцэнэрэ лэхым синтаксисыр ары. Ащ кьыхеубытэх гушылэгъусэр, гушылэхыгъэр, текстыр, пунктуациер.

Мы зыцлэ кьетлогъэ лэххэм ятеориэхэр кьэтыгъэх ыкйи ахэр урыс е лъэпкь зэфэшъхъафхэм ялитературэхэм кьахэхыгъэ щысэхэмклэ кьэгъэшпыпкьэжыгъэх. Авторыр кьызтегушылэрэ лэххэм зыщыщыклагъэм таблицэхэмрэ схемэхэмрэ нэрылэгъоу кьащетых. Урысыбзэм джыри икьу фэдизэу зэхэмыфгъэу, упчлэ гъэнэфагъэхэр кьызыуцухэрэм урысыбзэ бзэшлэныгъэм итарихъ кьыхэхыгъэ шлэныгъэхэр гурылогъошлоу кьетыхыгъэх. Ащ фэдэ чыплэхэм ежъ авторыр иеплъыклэ кьащырелотыкы, щысэхэр кьехых. Лэхъ пэпчъ бгъэфедэмэ хъушт литературэр кьыщеты.

Тхылъэу «Джырэ урысыбз» зыфилоэрэ уналэ зытебдзэн апэрэ лфотшлэгъэхохэу щыт. А тхылъ шлагъор зытхыгъэр адыгэ лъэпкыым кьыхэхыгъэу зэрэщытым гушхуагъэ кьыпхелъхэ, кьуачлэ кьыуеты. Ащ фэдэ тхылъым итхын охътаби, шлэныгъэшхуи ищыклагъ. Ахэр непэ Шхъэпэцэ Минэ зэригъотыплэжыгъэшъ, кьыдэхъугъэмклэ тыгу кьыдделэу тыфэгъушло. Ипсауныгъэ кьыкымычэу, илэссыбэрэ псэунэу фэтэлэ! Тапэкли джащ фэдэ лфотшлэгъэхохэр кьылэклэкынынхэу тыщэгугъы.

КЛЭСЭБЭЖЪ Нэфсэт.
Адыгэ кьэралыгъо университетым зэхэуытэгъэ лфотыгъохэмклэ ишлэныгъэушэтэкло институт бзитлушлэныгъэмклэ и Лабораторие илофышл.

Лъэпкыым пае упсэугъ, улэжъагъ, опсэу, Абу!

Хэткйи зэрэнафэу, цыфэу зильэпкьэрэ зиллэужрэ афэлажъэрэр, адэпсэурэр агъашло хабзэ. Узэхъопсэн цыф, зикъылырэ зигупшысэрэ зэтемыклэу, зильэпкьэ зэхашлэ зигъашлэм мыкьосэгъэ лы икьугъэу адыгэм ыцлэ раломэ, Абу агу кьэклэу, ежъ ыцлэ кьыраломэ, адыгэр агу кьэклэу зэрэщытыр. Узыумэхъэу, ины цыкьлэу, жьы кйи изэфэдэу, жэбзэ дахэу, жэбзэ кьабзэу лулым зы нэбгыри езэщыгъэп.

Цыф шъабэу, гукъэбзэ-шхъэкъабзэу, изекьуакы, ипсэуклэки — мыу-хыжыын лъытэныгъэрэ шхъэклэфэныгъэ инрэ зыфэтэзыгъэшлыгъэ сиклэлэегъаджэ шлуклэ, дахэклэ сигъашлэм сыгу илыщт. Илэсцитфым кьыклоцл тыригъэджэгъэ закъоп Абу, тигъэсагъ, типлугъ, тилэжыгъ. Тятэм илахъэлыгъэу егъашлэми тепллыгъэл Абу. Цыфыгъэ иным ишапхъэхэр зымыукугъэ клэлэегъаджэр, шлэныгъэлэжыр, философыр дунаим

зэрэпсаоу шашлэ, щалытэ, цагъашло, щэгугъы, щэгушлукы, гъунэ зимылэ шхъэклэфэ ины фашлы.

Ищылэныгъэ гъогу дахэ узырыплэклэ, апэ плъэгъурэр лъэпкыым филэжыгъэр зыфэдизыр зыплэн зэрэщымылэр ары. Лъэпкыым иныбжыкылэхэу ригъэджагъэхэр мыхъу-мылпытэжыкы. Ащ фэдэкъабз ылапэрэ икьэлэмыпэрэ кьапыкыгъэ тхылъхэр лъэпкыымклэ зыфэдэ кьэмыхъугъэ байныгъэх. Кьыгъэшлагъэр

гъэшлэгъэ мафэу, ылэжыгъэр гъэбэжъу жьокьлуплэу ищылэныгъэ гъогу хьалэлэу кьырэклэ. Ынэгъу уклэплэмэ уиэгъушлоу, шлуагъэу щылэр эклэ кьызыпкьырыкылэрэ лымэ ялыи Абу.

Лъэшэу сигуапэу непэ фэдэ гъэтхэ мэфэ дахэм дунаим укьызэрэтехъуагъэмклэ сыпфэгъушло, шлоу щылэр уилахъэ зэпытэу бэрэ бэрэ утилэнэу сыпфэлъало: Уимафэ нэфынэу, уицэщ мзагабоу, Гъунэ зимылэр уипсауныгъэу, Тхъагъорэ гушлуагъорэ уащымыклахэу, Гъэмин бгъэшлэнэу.

ПХЪЭЧЭШЭ Мэлайчэт.
АКЪУ-м илофышл, клэлэегъэджэ лфотшлэным иветеран.

Адыгэм итарихъ Хьулъыжъые щелуатэ

Лъэустэн Борисэ Хьисэ ыкьор къалэу Хьулъыжъые (Геленджик) зыщыпсэурэр илээс 50-м къехъугъ. Къоджэ цыклоу Шыханчэрыехьаблэ къыщы-хъугъ, щеджагъ, нэпэ а псэуплэр щымылэжъыи, ар зыфэдагъэр, дэсыгъэ цыфхэр, тэмашъхъэу зыхахъэщыгъэхэр, къэбарэу къыщеклоклъыщыгъэхэр дэгъоу къешлэжъых.

Ичылэ цыкълу зыфэдагъэр ыкълэ унагъоу дэсыгъэхэр зэрэщысыгъэхэ шыклэр итэу Борисэ карт аригъэшлэгъ. Къуаджэм пхырыкълъыщыгъэ урамим эклэлъыклоу унагъохэр зэрэ-тесыгъэхэр, къоджэ тучаныр, шъхалыр, лъэмыджыр зы-дэщылэгъэ чыплэхэр ащ ежъылэкълэ щигъэнэфагъэх. Загъорэ картыр къештэш еплъы, исабынгъор ыгу къэкълъыжъы, чылэм гукълэ фегъээзэжъы. Ащ дэсыгъэ цыфхэр ынэгъу къыклэ-уцожъых.

Борисэ ныбжыкълэу къалэм дэфэгъагъ. Джащ къыщегъэжъагъэу адыгэ лъэпкъым, Кавказ заом афэгъэхъыгъэ тхыгъэхэр еугъоих ыкълэ яджэ. Краеведение икълэс. Ащ фэдэ дисциплинэ Краснодар краим ит еджаплэхэм ащарагъэхъы. Тхылым итхагъэхэм анахъ гъэшлэгъон Борисэ клэлэеджаклохэм къафилотэрэ къэбархэр, ахэр гъашлэм къыхахыгъэх, ежъым ылъэгъугъэх ыкълэ зехишлагъэх. Арышъ, къыздэжэхэкълэ, дэмышъхъахъу къэлэ еджаплэхэм акълуалэ.

Хьулъыжъые щыпсэуштыгъэ

адыгэхэм чыплэ зэфэшъхъафхэм афаусыгъэгъэ цлэхэм къарыкълыхэрэр зэригъэшлагъэх, адыгэ къуаджэхэр зыдэщысыгъэхэр, къэхэлъэжъэу амыгъэ-федэжыхэрэр зыдэщылэхэр къыпллъыхъагъэх.

Илээсыбэрэ зыдэсыгъэ къалэр Борисэ ыгу пэблагъэ хъугъэ, хэхъоныгъэу ышлыгъэхэр инэрылэгъух. Къызыдэхъакълэм ар зыфэдагъэри дэгъоу къешлэжъы.

— Я 50-рэ илээсхэм Хьулъыжъые нэбгырэ мин 15 фэдиз щыпсэуштыгъэр. Урам шъхалэр

къэлэ гузэгум пхырыкълъыщыгъ. Чэмхэр, тракторхэр, кухэр ащ рыкълъыщыгъэх. Автомобильхэр мэклагъэ. Цыфхэр автобусхэм-клэ зеклоштыгъэхэп, къуашъ-хэмклэ къалэм ичылплэ зэфэшъ-хъафхэм хым тетхъу анэсыштыгъэх. Зэрэкълэу зы автоин-спектор дэсыгъэр.

Нэпэ Хьулъыжъые къэплшэ-жыштытэп. Ар зэтэгъэпсыхъагъ, дахэ, нэбгырэ мин 60 фэдиз щэпсэу.

Борис къалэм щыщыбэмэ къашлэ. Къалэм щашлырэ цыф-зэхахъэхэм арагъэблагъэ. Ин-

теллигенцием и Союзэу Хьулъыжъые щызэхашагъэм хэт. Адыгэ лъэпкъым къырыкълуагъэм, ахэр хы Шуцлэ лушъом зэрэ-щыпсэуштыгъэхэм, чыплэцлэхэр зыусыгъэхэр ахэр арэу зэрэ-щыт шыпкъэм фэгъэхыгъэ тхыгъэхэр гъэзет зэфэшъхъафхэм афарегъэхъых ыкълэ ахэр къыхаутых.

Б. Лъэустэныр къэлэ тхылъ-еджаплэм, еджаплэхэм бэрэ къарагъэблагъэ. Къафилуатэ-хэрэм цыфхэр ягуапэу ядэлх. Къылотэрэ къэбархэмрэ ит-хыгъэу къыхаутыгъэхэмрэ ку-бановедением иурукхэм аща-гъэфедэх. Апшэрэ классхэм ащеджэрэ ныбжыкълэхэм, ежъ-хэр сьд фэдэрэ лъэпкъ къыха-кылгъэхэми, адыгэхэм мзымрэ къушъхэмрэ зэряпсэулагъэр, былымхъуныр къызэрадэхъу-штыгъэр, яшхынхэр пкъышъо-лымклэ лээзгъухъу зэрэщытыгъ-хэр ыкълэ ялэпкъ щыгъынхэр зэрэ Европэу зэрэшлэдэхагъ-хэр арегъашлэ.

Шъорэкълэ хъурэ цыфхэр зэрэ-рунаеу щамыгъэхъужышъоу зыщэт лъэхъаным адыгэхэм ар алэ къызэрифэщыгъэр зэхэ-зыхырэ пстэуми лъэшэу агъэ-шлагъо. Джащ фэдэу къээзкъ-хэм ящыгъынхэр адыгэ шъуа-шэм тырахыгъэу зэрэщытыр апэрэу зэхэзыхыхэрэри нахыб.

Борисэ къалэм зызгъэпсэ-фынэу къаглохэрэр къезыщэкълэ-хэрэ экскурсоводхэм алауагъа-кълэуи мэхъу. Чыплэхэр дэгъоу зэришлэхэрэм къыхэкълэу уп-

члабэ къыраты, чыплэцлэхэм къарыкълыхэрэр къафелуатэх. «Адыгэхэмрэ черкесхэмрэ зэ-горэм мы чыплэм исыгъэх» алоу къэлэ зэфэшъхъафхэм къарыкълыгъэ цыфхэм афалуатэ зыхъукълэ, лъэпкъытлэу фэдэу зыцлэ къыралохэрэр егъашлэм зы лъэпкъэу зэрэщытыгъэр къызэрамылорэр ыкълэ ар зэра-мышлэрэр ежъыми егъэшлагъо ыкълэ ыгу къео. Джары лъэп-къым ищылэкълэ-псэукълэ, цыф зэфыштыкълэу ахэлъыгъэхэр, ялэпэлэсагъэ зыфэдагъэр эк-скурсоводхэм игъэкълотыгъэу къызкълэфилуатэхэрэр.

Къызщыхъугъэ къуаджэу псычлэгъ хъужыгъэ Шыхан-чэрыехъаблэ Борисэ сьдигъуи щыгъупшэрэп. Илээс къэс ащ къыдэкълыгъэ цыфхэр къуаджэм ыцлэкълэ 1989-рэ илээсым агъэ-уцугъэ саугъэтым дэжэ къы-щызэрэугъоих. Ахэм къахэмы-хъэу Борисэ зы илээси бли-гъэкълэрэп. Зызэхыхъэхэрэр юныгъо мазэм иялонэрэ гъудж мафэр ары. Теклоныгъэм и Мафи ащыгъупшэрэп. Саугъэ-тэу агъэуцугъэм Шыханчэрые-хъаблэ щыщэу заом хэлэжъа-гъэхэм ацлэхэр тетхагъэх. Ащ дэжъым зыщызэрэугъоигъагъэ-хэм ащыщ горэм сурэтэу ста-тьям хэтыр щытырахыгъагъ. Заом ыкълэ лфшлэным явете-ранхэм Борисэ ахэт (джаб-гъумклэ ящэнэрэу щыт).

Ичылплэгъухэм апэчыжъэми, Борисэ ахэр щыгъупшэхэрэп. Зэлуклэгъухэу зыхэлэжъэхэрэм къарыу къыраты. Бэ ыгу къэ-кълыжырэп, къэбархэр гъэшлэ-гъонэу къелуатэх, хъугъэ-шлэ-гъэхэр дэгъоу, зэрэкълуагъэхэм фэдэу ыгу къэкълъыжъых.

Борисэ ичылэ шлу ылъэ-гъунымклэ ятэжъэу Хьакълэлэ щисэтэхыплэу илэхэм ащыщ. Ащ 1906-рэ илээсым псыхъоу Псэкълупсэ пхъэм хэшылкылгъэу лъэмыдж апэрэу тыраригъэлъ-хъэгъагъ. Зэришлыт ахъщэр меценат тегъэпсыхъагъэу Трэхъо Лыу чыфэу къылихыгъагъ. Нэужым гъучлэ лъэмыдж пы-тэу тыралъхъэгъагъэр заом илэхъан нэмыщхэр къэблагъэхэ зэхъум, тизэоллэхэм пыим зэрэ-лэкламыгъэхъащытым фэшлэ къагъэогагъ.

Борисэ икьоджэгъухэм афэ-шъыпкъ, ылэкълъыштымклэ ишлуа-гъэ арегъэкълэ. Адыгагъэр щы-гъупшэрэп, псаоу къэнагъэхэм алоклэ, зыщыщыкълэуагъэм къахэ-хъэ.

Зызгъэпсэфыгъо уахътэм нэ-сыгъэми, Адыгеим щыкълэбар-хэм альэплъэ, адыгэ гъэзе-тыр къыритхыкълэ ымылэкълэ-ми, электроннэ шъуашэм илъэу еджэ. Илэпкъы, ащ итарихы ыгъэлъаплэхэу дунаим тет.

ШЪАУКЪО
Аслангуаш.

КЪОДЖЭ СПОРТЫР

Еджаплэм ихэхъоныгъэхэр

Спортыр яклэсэу, ащ зыфагъасэ ашлэгъоу Хьаштыку клэлэцылкълэу дэс. Нахъыпэкълэ Псэйттыку дэт спорт еджаплэм клохэзэ загъасэщыгъ. Ма-фэм километрэ зыхыбл лъэсэу акълу-штыгъ. Илээситлукълэ узэкълэлэбэжъмэ, ублэплэ еджаплэр зычлэтыгъэ унэр дэгъоу зэтырагъэпсыхъажи, спортком-плекс еджаплэу ашлыжыгъ. Пындж-лэжэ совхозэу Хьахъуратэм ыцлэ зы-хыштыгъэм ипэцагъэу Хьакълэко Ас-

фар ыцлэ фаусыгъ. Унэр къоджэ пчэгум ит, дзюдомклэ гъэсэкло-клэлэегъаджэр Шъхэлэхъо Адам. Хьаштыку щыщ, Адыгэ къэралыгъо университетым физкультурэмклэ ыкълэ дзюдомклэ и Институт къыухыгъ. Адам исэнэхъатклэ лф зышлэрэр ящэнэрэ илээс.

— Спорт зэхэт еджаплэм клэлэцылкълэ 15 къэкълэ, ахэм анэмыкълэу зыныбжэ икълугъэхэу нэбгыри 10-мэ загъасэ, — ело Адам. — Футбол ыкълэ волейбол

ешлэплэхэр, тренажернэ зал тилэх. Уахътэм диштэу ахэр зэтэгъэпсыхъа-гъэх. Инэу зишлуагъэ къытэкълыгъэр район администрацием ипашэу Шъхэлэхъо Азмэт ары, зэкълэ тищыкълэгъэхэр къытфищэфыгъэх.

Ары, тлэкълэ-тлэкълэу спорт еджаплэр ылъэ теуцо, хагъэунэфыкълэу чыплэхэр къыдехых. Шлуагъэкълэ плытэ хъушт клэлэцылкълэхэр нахыбэу зэнэкълэуагъэх ахэлэжъэхэ зэрэхъугъэр.

ХЪУШТ Щэбан.

ОЛИМПИАДЭ ДЖЭГУНХЭМРЭ ИСКУССТВЭМРЭ

Адыгэхэр дунаим щарагъашлэ

Олимпиадэ ыкли Паралимпиадэ джэгунхэу Шъачэ щыкӀуагъэхэм якультурнэ юфыгъохэм Адыгэ Республикэр чанэу зэрахэлэжъагъэм тырэгущо. Москва кыкӀыгъэ къэбар гушӀуагъом тигъэзетеджэхэр тигуапэу щытэгъэгуазэх. Урысые Федерацием и Правительствэ и Тхьаматэ игуадзэу Д. Козак, Олимпиадэу Шъачэ щызэхащэгъэм изэхэщэкӀо куп ипрезидентэу Д. Чернышенкэр зыклэтхэжыгъэхэ рэзэныгъэ тхылъым кыщелэ Нэгъэплъэ Аскэрбий ишӀушлагъэ осэ ин зэрэфашыгъэр.

Гуетыныгъэ ин хэлъэу, исэнэхъат фэшъыпкъэу илофхэр зыгъэцэклагъэмэ А. Нэгъэплъэр ахалытэ. Ащ фэдэ цыфхэм яшӀуагъэклэ Олимпиадэр, Паралимпиадэр Шъачэ дэгъу дэдэу щызэхащэнхэ альэкӀыгъ.

Режиссерэу Нэгъэплъэ Аскэрбий кино-

фильми 4 тырихыгъ. Итворческэ юфшлагъэ адыгэхэм ятарихъ, яшэн-хабзэхэм, хэгъэгубэмэ арытэкъуагъэхэу зэрачыпсэхэрэм, Хэкужъым кызэрагъэзэжырэм афэгъэхыгъэх.

США-м, Германием, Японием, Иордани-

ем, Тыркуем, Урысыем ишӀолъырхэм, нэмыкӀхэм къарыкӀыгъэхэр фильмэхэм Шъачэ щеплӀыгъэх. Адыгэ къэралыгъо университетым иректор пӀуныгъэ юфхэмкӀэ игуадзэу Тыгъужь Фатимэ, зэлашӀэрэ сурэтыш-модельерэу Макарова Сусанэ, тиреспубликэ и Лъэпкь музей илофшӀэу СихъаджэкӀо Иринэ, нэмыкӀхэм лъэпкь зэфэшъхӀафхэр фильмэхэм зэраплӀыштыгъэхэр альэгъугъ. А. Нэгъэплъэм итворчествэ ишӀуагъэклэ адыгэмэ ятарихъ дунаим нахышӀоу шашӀэ хъугъэу альытэ.

— Зэхэщэн юфыгъохэмкӀэ зишӀуагъэ кысэкӀыгъэхэм гъунэ имылэу сафэраз, гъэзетымкӀэ «ТхьашӀуегъэпсэу» ясложьынэу сыфай. Адыгэхэр лъэпкь гъэшӀэгъонэу зэрэщытхэр лӀкыб хэгъэгумэ ашӀахэу сэлъытэ, — кытылӀуагъ Нэгъэплъэ Аскэрбий.

Опсэу, Аскэрбий. Тхьэм бэгъашӀэ уешӀ. Ебгъэжъгъэ юфыр лъыбгъэклотэнэу тыпфэлао. Тигъэзет иныбджэгъушӀоу узэрэщытым, лъэпкьым узэрэфэлажырэм афэшӀ тыпфэраз.

Сурэтым итыр: **Нэгъэплъэ Аскэрбий.**

САМБО. СТУДЕНТХЭМ ЯЗЭНЭКЪОКЪУ

Ислъам имедаль тыжъыны

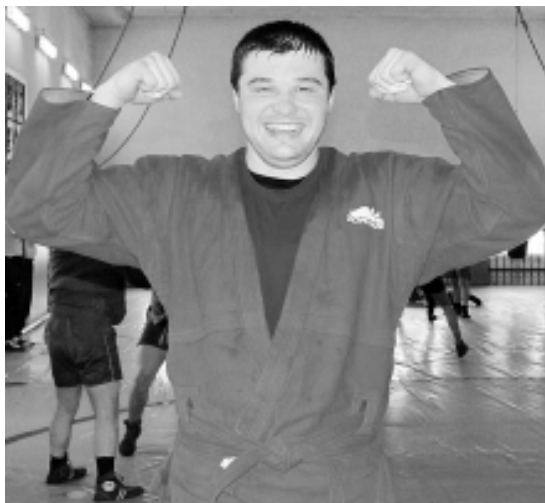
Урысыем истудентхэм самбэмкӀэ язэнэкъокъу Нижегород хэкум икӀалэу Выксо щыкӀуагъ. Адыгэ къэралыгъо университетымрэ Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетымрэ ащеджэрэ кӀалэхэр зэлукӀэгъухэм ахэлэжъагъэх.

сыем изаслуженнэ тренерэу Хьэпэе Хьамидэрэ тиспортсменхэу хагъэунэфыкӀырэ чыплӀэхэр кыдэзыхыгъэхэр агъасэх.

Абэдзэ Ислъам Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетыр кыуыхыгъэу спорт еджапӀэм ишӀэныгъэ щыхегъахъо. Урысыем самбэмкӀэ ихэшыпыкӀыгъэ командэ рагъэблэгъагъ. Дунаим и Кубок икӀыдэхын фэгъэхыгъэ зэнэкъокъум зыфегъэхъазыры.

Тибэнаклохэр Выксо щыклогъэ зэлукӀэгъухэм афэзыгъэхъазырыгъэу, Урысыемрэ Адыгеимрэ изаслуженнэ тренерэу Хьот Юныс кызырэтилуагъэу, тиспортсменхэр гъогу тхьанхэм фэшӀ зэхэщэн юфыгъохэмкӀэ лӀпылӀгъу кьафэхъугъэх университетхэм яректорхэр.

Сурэтым итыр: **Абэдзэ Ислъам.**

БАСКЕТБОЛ. АПШӀЭРЭ КУПЭУ «Б»-р

КӀэухым пшӀуахъыныр гухэкӀ

«Динамо-МГТУ» Мыекъуапэ — «Союз» Заречный — 59:60 (13:12, 7:21, 24:9, 15:18). Зезыцагъэхэр: В. Поздняков — Брянск, А. Круглов — Москва, А. Андреев — Пятигорск. «Динамо-МГТУ»: Гапошин — 18, Хмара — 9, Фещенко — 19, Широков — 9, Болотских — 4, Лундако, Дудко.

НэкӀубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТӀЫЛЬ Нурбий.

Ящэнэрэ чыплӀэм икӀыдэхын фэгъэхыгъэ ешӀэгъоу Мыекъуапэ щыкӀуагъэм тызыгъэгущонэу хэтлӀэгъуагъэр бэп. Апэрэ зэлукӀэгъоу Заречнэм щызэхащэгъэм «Союзым» теклоныгъэр кыщыхыгъагъ. Ащ кыкӀлӀыкӀлорэ ешӀэгъухэр Мыекъуапэ щыклонэу щытыгъэх. Тлогъогъо теклоныгъэр зэлукӀэгъумэ кыщыдэзыхырэм джэрз медальхэр фагъэшошӀэнэу щытыгъ.

Мыекъуапэ щыклогъэ зэлукӀэгъум кыушыхъатыгъэр зы юфыгъу. Командэ лъэшхэр теклоныгъэм фэбанэхэ зыхъукӀэ гупшысагъэу кызыыхагъафэрэм елытыгъэр бэ. ЯтӀонэрэ такыкыи 10-р хьакӀэмэ тшӀуахыгъ, пчъагъэр 7:21-рэ. Ящэнэрэ такыкыи 10-м кыкӀлоцӀ тиспортсменхэм ешӀлӀэ дэгъу кьагъэлӀэгъуагъ. А. Гапошиным, А. Широковым, И. Фещенкэм хьагъэм лӀгуаор зэрэрадзэрэм тигъэгущлоштыгъ. «Динамо-МГТУ»-р хьакӀэмэ апэ ишъыжыгъагъ.

ЗэлукӀэгъур кӀэухым зыфэклорэ уахътэм лъэшэу тыгумэкӀыштыгъэп. Очкоуи 4-кӀэ бысымхэр «Союзым» ыпэ итыгъэх. НэгъэупӀлӀэгъу 30-м нахъ макӀ кьэнэгъагъэр, лӀгуаор тикомандэ ылыгъыгъ. Тиспортсменхэр зэгурыв-

мылохэу лӀгуаор чланэ. ХьакӀэмэ ар агъэфеди, хьурджанэм лӀгуаор радзагъ. А. Гапошиныр ыпӀкӀэ илӀы, ухъумагломэ ахэкӀыгъ, ау кызыыхэкӀыгъэри тымышӀэу лӀгуаор лӀкӀлӀыгъ. НэгъэупӀлӀэгъуи 6 кьэнагъэу «Союзыр» ыпӀкӀэ кылыгъыгъ, хьагъэм лӀгуаор кызыредзэм кьэнэгъагъэр нэгъэупӀлӀэгъуи 2.

«Динамо-МГТУ»-р ыпӀкӀэ лъыклотэнэу игъо ифагъ. И. Фещенкэм ыдзыгъэ лӀгуаор хьурджанэм нахъ лъагъу дӀклоен ылӀэкӀыгъэп. Тикомандэ итренер шъхӀалэу Андрей Синельниковым кызырэтилуагъэу, спортым теклоныгъэр кыщыдэзыхыштыр кьэшӀлӀэгъуае зыхъукӀэ, зэнэкъокъур нахъ гъэшӀэгъон мэхъу. Арэу щытми, аужырэ нэгъэупӀлӀэгъум ешӀэгъур зыпшӀуахыкӀэ гум кьеорэ кьодыеп, хэукъоныгъэу пшӀыгъэхэр нэгум кыкӀлӀуцох, спортыр зыкӀасэхэу кыплӀыплӀэхэрэм агу еогъэлыхы...

Сурэтыр ешӀэгъум кыщытырахыгъ.

Зэхэзыцагъэр ыкӀи кыдэзыгъэкӀырэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкь юфхэмкӀэ, лӀкӀыб кьэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкьэгъухэм адырӀэ зӀпхыныгъэхэмкӀэ ыкӀи кьэбар жъугъэм иамалхэмкӀэ и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэшылӀэр:

385000, кь. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр:

приемнэр: 52-16-79, редактор шъхӀалэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44,

редактор гуадзэр-пшъэдэкӀыжъ зыхьыр секретары: 52-16-77.

E-mail: adyvoice@mail.ru

Зыщаушыхъатыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын юфхэмкӀэ, телерадиокъэтынхэмкӀэ ыкӀи зӀлы-лӀсыкӀэ амалхэмкӀэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чыплӀэ гъэларышӀанӀ, зраушыхъатыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, кь. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Пчъагъэр

4000

Индексхэр

52161

52162

Зак. 1237

Хэутыным узщыкӀэтхэнэу щыт уахътэр Сыхъатыр 18.00 ЗыщыкӀэтхэгъэхэ уахътэр Сыхъатыр 18.00

Редактор

шъхӀалэр

Дэрбэ Тимур

Редактор

шъхӀалэм

иапэрэ гуадзэр

МэщӀлӀэкъо

Сайд

ПшъэдэкӀыжъ

зыхьырэ

секретары

НэпшӀэкъуй

Заур